

Lönediskriminering – praxis bland män?

Ni har säkert alla hört påståendet om ett märkbart lönegap mellan könen, eller hur? Ibland hävdas det att kvinnor sägs tjäna svindlande låga 80% av vad män tjänar, medan mer nyanserade bedömare pratar om “oförklarliga” löneskillnader på 5-10%. Oavsett vilken siffra man tror på ser det onekligen dystert ut, och påståendet att män som grupp genom lönediskriminering förtrycker kvinnor verkar inte helt osannolikt.

Ovanstående stämmer dock inte. Alls.

Låt oss ändå börja med att titta på var dessa påståenden kommer ifrån. En vanligen citerad källa är Medlingsinstitutets årliga rapporter om lönestatistik. I rapporten som behandlar 2009 konstaterar MI att kvinnor som grupp tjänar 85,2% av vad män gör – vilket alltså till synes ger stöd för den gängse bilden av ett stort lönegap.

Det är dock läge att läsa vidare. Redan tidigt i rapporten konstaterar MI följande:

Att män och kvinnor jobbar inom olika yrken och att dessa yrken är förknippade med olika lönenivåer är en viktig förklaring till löneskillnaden mellan män och kvinnor.

Efter att ha tagit hänsyn till skillnader i yrke, sektor, utbildning, ålder och arbetstid är man nere på en skillnad av sex procentenheter. Utifrån dessa förutsättningar tjänar kvinnor som grupp 94% av vad män gör.

Naturligtvis är inte heller detta acceptabelt; sex procents underläge är trots allt ganska mycket. MI har dock fortfarande inte fyllt i riktigt hela bilden. Vidare läsning ger vid handen att MI inte törs anse diskriminering bevisad, utan att dessa skillnader lika gärna kan bero på okända faktorer som deras statistik misslyckas med att ta hänsyn till:

Olika former av chefskap är ett exempel på en sådan möjlig lönepåverkande faktor. [...] Arbetsledare, gruppchefer och liknande förs därför ofta till samma yrkesgrupp som sina underställda och det saknas uppgift i statistiken om deras chefskap. Om denna typ av chefskap är en lönepåverkande faktor och fördelningen av chefsjobben inte är jämn mellan könen, kan bristfällig information om chefskap ge missvisande resultat vid analys av löneskillnaden mellan kvinnor och män.

Att det finns fler manliga chefer än kvinnliga är nog alla överens om, vilket alltså sannolikt är en pusselbit att ta i beaktande. Om denna skillnad mellan könen kan bevisas bero på diskriminering är krafttag befogade, men även om så vore fallet är det i så fall en separat problematik – frågeställningen här var ju i vilken utsträckning könen får samma lön för samma arbete. Vad vi vet så här långt är då att en eventuellt oskäligen löneskillnad inte under några omständigheter kan överstiga sex procent, men att den mycket väl kan vara påtagligt mindre än så.

JämO och Miljongranskningen

Finns det då ingen undersökning som tar hänsyn till fler faktorer än vad Medlingsinstitutet gör? Svaret är ja, det finns det.

I september 2007 inledde JämO etapp två av Miljongranskningen, en stor och rikstäckande undersökning som syftade till att upptäcka och korrigera oskäligen löneskillnader, både avseende sådana mellan individer och mellan kön som grupp. Undersökningen var självfallet justerad för olikheter i arbetsuppgifter, ansvarsgrad (t.ex. då chefskap), tjänsteår och liknande, så att siffrorna verkligen skulle äga relevans. Om utfallet konstaterar JämO själva följande:

Omfattande lönejusteringar

Som framgår av resultatredovisningen har 44 procent av samtliga arbetsgivare i Miljongranskningen planerat att rätta till osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män för totalt 70,3 miljoner kronor. 4 010 kvinnor, 364 män och 872 personer vars kön ej redovisats har fått eller ska få sina löner justerade till följd av lönekartlägningsarbetet.

Med hänsyn till att Miljongranskningen omfattar drygt 750 000 arbetstagare kan det tyckas vara ett blygsamt resultat att 0,7 procent av arbetstagarna får sina löner justerade [...]. För var och en av de dryga 5 000 personer som får sina löner justerade är det naturligtvis ett ovidkommande mått.

Som JämO formulerar sig låter det som om problemet onekligen är ganska stort, något vi strax återkommer till. Först kan vi konstatera att det inte går att göra annat än hålla med om slutklämmen. För de som fått orättvisor justerade är utredningen utan tvivel välkommen och lyckad.

Vidare kan man konstatera att de oskäligen skillnader som förekommer i klart störst utsträckning drabbar kvinnor. Det råder alltså inget tvivel om att de orättvisor som förekommer är könsbundna. Frågan är då hur allvarliga dessa orättvisor faktiskt är?

Kom ihåg att alla orättvisor självfallet ÄR fel, och att inga oskäligen löneskillnader mellan könen är försvarbara. Nu handlar dock frågan om hur stora orättvisorna de facto är.

Nedan följer en uträkning som tydligt påvisar konkreta fakta i fallet. Notera att efter visst bortfall blev svarsgruppen cirka 703 000 personer, och inte de 750 000 som nämndes av JämO ovan.

Antalet personer i urvalsgruppen, totalt	703 000
...varav män *	351 500
...varav kvinnor *	351 500

* vid ett antagande om 50/50-fördelning i urvalet; det faktiska förhållandet är okänt.

Antal lönejusterade personer, totalt	5 246
---	-------

Av dessa var 4010 kvinnor, 364 män och 872 av okänt kön. För att det inte skall råda några som helst tvivel om att siffrorna inte vinklas i syfte att dölja eventuell lönediskriminering, förutsätts att *samtliga* av okänt kön var kvinnor.

Lönejusterade kvinnor	4 882
Andelen av kvinnorna som fick lönen justerad	1,38 %
Andelen av de lönejusterade som var kvinnor	93,1 %

Lönejusterade män	364
Andelen av männen som fick lönen justerad	0,10 %
Andelen av de lönejusterade som var män	6,9 %

Lönejusteringar, summering	70 300 000 kr
Snittlön / månad, tjänsteman	32 060 kr
Genomsnittlig lönejustering i procent **	3,48 %

** beräknat enligt $(70\,300\,000 / 5\,246) / (32\,060 * 12)$

Vad kan vi då utläsa av ovanstående? Jo, följande:

Det är klart fler kvinnor som drabbas av oskäligen löneskillnader än män. Även om dessa skillnader lika gärna kan vara gentemot andra kvinnor med samma befattning som de kan vara mot män, finns det ändå en könsbunden orättvisa att rätta till.

Dock hade endast 1,38 % av kvinnorna i studien överhuvud taget en lönesättning som kunde anses oförklarlig (och misstänkt oskäligen), och då i jämförelse både mot

andra kvinnor med samma arbetsuppgifter och mot dito män. Dessutom bestod den oförklarade löneskillnaden av relativt blygsamma 3,48 % av snittlönen för tjänstemän.

Kommentar om Miljongranskningen

Det har här antagits att könsfördelningen i urvalet är 50/50, även om det faktiska förhållandet är okänt. Ifall andelen kvinnor vore märkbart lägre än 50 % skulle detta i viss utsträckning påverka utfallet av beräkningarna. Då vi vet det faktiska antalet lönejusterade kvinnor, skulle en lägre andel kvinnor i urvalet innebära att det var en högre procentuell andel av kvinnorna som lönejusterades.

Samtidigt finns det inget som säger att fördelningen inte skulle vara så nära 50/50 att kalkylen håller vatten, då ett par procentenheters differens ger litet utslag på den slutliga beräkningen. Andelen kvinnor kan dessutom lika gärna vara över hälften som under.

Även den valda snittlönesiffran kan vara värd en kommentar. Siffran i sig är att se som tillförlitlig, då den är framtagen av Statistiska Centralbyrån. Noteras bör ändå att siffran avser 2009, medan JämO:s undersökning är gjord 2007. Snittlönen var rimligen lägre 2007 än 2009, varför siffran 3,48 % ovan sannolikt är en marginell underskattning.

Betoningen här ligger dock på ordet “marginell”. Antag att snittlönen 2007 varit 28 000 kr istället för 32 060 kr. Det innebär i så fall att den oförklarade lönedifferensen som lite drygt *en av hundra* kvinnor led av varit 3,99 % istället för 3,48 %. Den tidsmässiga diskrepansen för indata påverkar alltså föga.

Slutsats

Det är betydligt vanligare att kvinnor har oskäligt låg lön än att män har det, vilket är en könsbunden orättvisa att rätta till. Därmed inte sagt att bilden av en utbredd och tydlig lönediskriminering av kvinnor är sann.

*År 2007 hade lite drygt **en av hundra** kvinnor en oskäligt låg lön, och då igenomsnitt med cirka 3,5 % av sin inkomst.*

Att av detta dra slutsatsen att kvinnor som grupp endast tjänar 85 % av vad män gör är ett gravt falsarium! Det är alltså dags att lägga ner den tesen en gång för alla, och dags att sluta antyda att män som grupp glider på en lönemässig räkmacka.

Självklart skall orättvisor bekämpas, och kan det pekas på en person som har för låg lön baserat enbart på könstillhörighet måste detta självfallet åtgärdas. Lika självklart kan diskussioner föras om varför kvinnor och män söker sig till olika yrkesområden, eller varför de väljer att vara hemmaförälder i olika grad. Dock kanske debatten om löneskillnader blir mer konstruktiv om den förs med öppna ögon, och vi erkänner fakta för vad de är...?

Fredrik Sandberg

2011-01-18

KÄLLOR:

Statistiska Centralbyrån (2009). *Konjunkturstatistik, löner för privat sektor under september 2009*. Rapport från Statistiska Centralbyrån:

http://www.scb.se/Statistik/AM/AM0101/2009M09/AM0101_2009M09_SM_AM38SM0911.pdf

JämO (2008). *Miljongranskningen, Etapp 2*. Undersökning från JämO:

http://www.jamombud.se/docs/miljongranskningen_etapp2_nov2008.pdf

Medlingsinstitutet (2010). *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2009?*. Medlingsinstitutet:

http://www.mi.se/pdfs/pdfs_2010/Rapp_lonesklnd_2009.pdf